

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Cl. Gal. De Vsv Partivm Corporis Hvmani Libri XVII.

Galenus, Claudius

Lugduni, 1550

LIBER QVARTVS.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-42

GALENI DE

USU PARTIVM COR-

PORIS HVMANI LI-

BER QVART-

TVS,

*

Nicolao Regio Calabro
interprete.

**

Ventriculi eiusq; oris utilitas.

CAP. I.

Particulā
inde, alij
correctores
quia in im-
pressis nō
legitur, ex-
cluserūt tā
quā in græ-
co non ef-
fet, verum
manuscri-
eā habent.

QVANDO QUIDEM nutritio
necesse erat animalis particulas,
ingressus verò cibarijs in corpus
vnus est per os, optimo iure natio-
ra vias quàm plurimas * inde
diuisit: has quidem velut publicas & communes
omnium nutriendorum, alias verò tanquam an-
giporius quosdam & angustas vias, ad singulas
partes nutrimentum perferentes. Communis sanè
& maxima, primaq; omnium via ab ore fert ad
ventriculum, quasi ad promptuarium quoddam,
omnium particularum commune, in medio ani-
mali positum. Nomen autem ingressus huius pro-
prium

primum quidem διοφάγος, commune autem est σβ-
 μαχος. Omni enim ventri collum præpositum, in-
 star isthmi cuiusdam angustum, sic nominatur.
 Promptuarium autem hoc, alimentum uniuersum
 excipiens, ceu diuinum, non humanum sit opificium:
 subit primum in cibarijs labore, sine quo hæc sunt
 inutilia, in nullamque rem animali commoda. Pur-
 gat enim ex ipsis, ut preparandi tritici periti, si
 quid terre, aut lapidum, aut siluestrium semi-
 num admistum sit, quæ perniciofa corporibus esse
 solent: ita & ventriculi facultas, si quid fuerit
 eiusmodi, pellit infernè: reliquum verò omne, quod
 fuerit natura utile, utilius adhuc ab ipso reddi-
 tum, venis quæ tum ad ipsum ventriculum, tum
 ad intestina perueniunt, distribuit.

De utilitate meseraicarum.

CAP. II.

Hæc autem, quemadmodum baiuli in ci-
 uitatibus repurgatum in promptuario fru-
 mentum, in aliquam communem ciuitatis dese-
 runt officinam concoquendum, & utile ad nu-
 triendum mox futurum: simili modo prius ela-
 boratum in ventriculo alimentum venæ ipse de-
 ferunt ad aliquem concoctionis locum communem
 totius animalis, quem hepar nominamus. Ingres-
 sus autem in locum hunc, multis angustijs di-
 uisus, vnus est, quem vir quidam antiquus natu-
 ræ opinor peritus, nominauit portas, à quo sem-
 per id nomen in hunc diem mansit. Quin & Hip-
 pocrates ipse, ac cum eo uniuersa Asclepia-

darum familia, ita nominauerunt, laudantes sapientiam primi illius, qui civili administrationi eam quæ animali inest assimilavit. Porro quemadmodum Homerus finxit sua sponte moveri Vulcani instrumenta, & folles quidem simulatq; insferit dominus, varium & vehementem flatum emittere: ancillas verò illas aureas, ut ipsummet opificem, moveri ex seipsis. Ad eundem modum & tu intellige mihi in animalis corpore nihil esse

† Ex ve- ociosum, neque immobile: sed omnia *conuenienti
tult. cod. constructione constare, diuinisq; quasdam ipsis
πρωτοίην virtutes à conditore esse inditas: & venas quidem
ὑπὸν non deducere solum nutrimentum ex ventriculo,
κτορ ἐνέγ- sed attrahere simul & hepatis præparare, modo
γείων ἐνέγ- quo ipsum, simillimo: quippe quæ natura ipsi sint
γούυτα adsimiles, & primum germen ex illo ducant.

μέτ' αὐτῆς
&c. i. variū
expeditūq;
opus effice
re, cū conue-
nienti con-
structione,
diuinis qui-
busdā vir-
tutibus à
conditore
ipsis indi-
tis.

Hepatis officium.

C A P. I I I.

Ipsum autem hepar postquam id nutrimentis
acceperit à famulis iam præparatum & velu-
t rursus quandam deliniationem, obscuramq; spe-
ciem sanguinis referens, inducit ei postremum or-
natum ad sanguinis exacti generationem. Sed quo-
niam eorum, quæ ventriculo continebantur, quæ
quidem erant ita prava, ut in tritico lapides, &
terra, siluestriumq; leguminum semina, segrega-
ta fuerant: quod autem erat velut palea & fur-
fur alteram purgationem postularat, similem
quoque iterum hepar infert alimento purgatio-
nem. Præstiterit autem quò dilucida magis sit

comparatio, non siccis cibarijs: sed humido liquori præcocto quidem iam, & prius elaborato, indigenti autem adhuc perfectiori concoctione, ad similesse chylum, qui ex ventriculo per venas sursum ad hepar fertur. Sit itaque vinum aliquod nuper quidem ex vuis expressum, sed infusum in dolia, ab innataq; caliditate adhuc elaboretur, ac secernatur, concoquaturq;, ac ferueat: ipsorumq; excrementorum, quod quidem est graue, ac terreum (quod opinor, *facem* vocant) in fundo vasorum subsideat: alterum vero, quod leue est, & aëreum, supernatet (vocatur autem id *flos*) extatq; subtilibus vinis plurimum, vt crassioribus alterum subsidet plurimum. Porro iuxta exempli similitudinem, intellige mihi distributum à ventriculo ad hepar *χολόν* à visceris caliditate, velut vinum ipsum musteum, feruere, concoqui, alterari in sanguinis boni generationem: in ebullitione autem hac, ex ipsis excrementis, quod faculentum quidem est ac crassum, subsidere: innatare vero quod tenue est ac leue, & veluti spumam quandam in sanguinis superficie fluitare.

Situs vesicæ, fellis & splenis. CAP. IIII.

His sanè ratio fuit instrumenta preparari, *H*caua quidem, vt recipiant facile: prælonga vero colla, velut stomachos quosdam vtraq; parte cavitatis habentia: alterum quidem eorum attrahendo excremento, reliquum autem emittendo, idoneum. Sed & positionem conuenientem esse

oportuit lationi excrementi: & ipsas stomachorū
 ad hepar implantationes positionibus respondere.
 Ceterum apparent quoq; hæc sic disposita. Siqui-
 dem vesicam, quæ leue & flauum superfluum rece-
 ptura erat natura imposuit hepatis. Splenem vero
 qui crassum & limosum attracturus erat, maxi-
 mē quidem voluisset ipsis portis subijcere, quo cer-
 tē vel sua sponte inclinaturum erat, pondere dela-
 tum melancholicum illud excrementū. At enim
 nullus illic erat locus vacuus, quod ventriculus
 ipsum omnem prior occupauerat. Magnum igitur
 & amplum spatiū cum in sinistris partibus
 relinqueretur, illic splenē posuit: & quendam ve-
 lut stomachū ex sinis partibus ipsius splenis pro-
 ductum, venosum vas ad portas extendit, vt ni-
 hilo minus hepar certē purgetur, quā si prope
 ipsum esset splen locatus, neq; longo, vt nunc, sed
 breui aliquo stomacho excrementū traheret. Post-
 quam igitur humor, qui in hepate ad nutrimentū
 animalis apparatus, prædicta duo excrementa
 deposuit, & ab innata caliditate coctionem exa-
 ctam est adeptus, ruber iam, & purus sursum ad
 gibbas partes hepatis ascendit, ignis in humido
 diuini portionem ab eodem deterfam colore præ se
 ferens, vt Plato dicebat.

Venæ cavæ vsus.

C A P. V.

EXcipit autem ipsum illic vna vena maxi-
 ma, ex gibbis hepatis enata, quæ ad vtranq;
 animalis partem fertur, superiorem simul & in-
 feri

feriorem. Diceret sanè ceu aqueductum quen-
 dam plenum sanguine, ipsam esse, riuosq; quam-
 plurimos à sese manātes habere paruos & ma-
 gnos in omnes particulas animalis distributos.
 At enim in hac quoque vena multò adhuc hu-
 more tenui & aquoso plenus est sanguis. Vocat
 autem ipsum Hippocrates *ὄχημα τροφικόν*, hoc est
 vehiculum nutrimenti, simul cum appellatione,
 usum quoque eius ostendens. Neque enim ex ven-
 triculo in venas commodè transfundi poterat chy-
 mus iam ex cibis factus, neq; facile pertransire ve-
 nas quæ sunt in hepate, & multæ et angustæ, nisi
 tenuis quædam & aquosa humiditas tanquam
 vehiculum fuisset ei admixta. Hunc itaq; usum
 præstat animalibus aqua. Siquidem ex ea nutri-
 ri nulla particula potest: distribui verò ex ventre
 quod nutriturum est, non poterat, nisi deductum
 fuisset ab quopiam ita liquido.

De utilitate & positione renum
 C A P. V I.

HAs igitur tenues humiditates, postquam
 suo officio perfunctæ fuerint, non oportet
 amplius manere in corpore, onus alienum
 renis futuras. Et huius utilitatis gratia, renes
 extiterunt instrumenta concaua, stomachis alijs
 quidem attrahentia: alijs autem emittentia te-
 nue hoc, & aquosum excrementum. Adia-
 cent autem utrinque ipsi venæ cauæ (quam pau-
 lò ante maximam diximus) paulum sub hepate,

vt quicquid in ipsam sanguinis assumatur, confestim purgetur, solusq; postea is purus eat per totum corpus, pauca omnino ipsi admista aquosa humiditate. Non enim eget amplius sanè multo hoc vehiculo, vt qui tum per amplas vias illuc feretur, tum fluxilis magis iam natura redditus sit: quod ei accidit primum ab ipsius hepatis, deinde cordis calore multo vehemētiore. In nobis siquē

† χύσει.

† In vetu-

ftis sanè co-

di. legitur

ἀγυμεί-

ων ἐτι τ̄

ἐνεργείων

διὰ τὸ το

ἐνάτης

τ̄ ἐνεργεί-

ας ἀνα-

μύσεων

τες, ἐπι

τὰς &c.

id est igno-

ratis ad-

huc actio-

nibus, pro-

pterea vbi

de vnaqua-

que actio-

ne admo-

nuerimus,

ad &c.

dem & quadrupedibus animalibus omnibus, ad dextrum ipsius cordis ventriculū inserta est caua vena. In ijs verò quæ huiusmodi ventriculum non habent, venæ per totum animal sparse calorem à corde transsumunt per ἀνατομωσιν, id est apertionem orificiorum, ad arterias. Dictum autem est de omnibus ijs in alijs. Porro nunc (quod dictum est in principio statim operis totius) nullius quidem actionis demonstrationem propositum est dicere: at quoniam nō licet particularum inuenire utilitates † ignoratis adhuc actionibus, propterea semper de actione vbi admonuerimus ad utilitates mox transibimus, initio à ventriculo facto.

Ventriculi facultates, & quare à natura sensu sit præditus.

CAP. VII.

Huius igitur est facultas quedam, propriæ qualitatis attractrix, vt in commentarijs de facultatibus naturalibus est demonstratum. Est autem & quedam retentrix receptorum, & rursus excretrix superfluatorum, & ante has sanè

omnes

omnes alteratrix, propter quam illis quoque ventriculus eguit. Sed alijs quidem omnibus animalis particulis quamquam easdē facultates habeāt, non indidit natura sensum eorum quæ desunt: sed in plantarum modum nutriuntur hæ, assiduè ex venis alimentum haurientes. Soli verò ventriculo & maximè eius partibus his quæ ad orificium pertinent, sensum indigētia [& inanitionis] contulit, ad cibū sumendū animal ipsum excitātem, * idq; à natura rectè fuit comparatū. Cū enim totius corporis particule nutrimentum ex venis à caua prognatis trahāt, ipsa autē rursus caua ex venis hepatis, hæ rursus ex his quæ sursum ad portas ferūtur, ille rursus ex ventriculo & intestinis: cū autē nulla iam supersit amplius particula, à qua ventriculū capere oporteat, animalibus ipsum extrinsecus replere fuit necesse: in eoq; differunt iam à plantis. Siquidē his etsi quam maximè alias quatuor facultates paulò antè memoratas, ut animalia ipsa habere contigerit: eis tamen sensus certè eorum, quæ sibi desunt, abest. Non enim per os nutriendæ erant, promptuariū copiosi alimenti subiectam habentes ipsam terrā, cui herentibus atque vuitis semper adfluunt alimēta. Ipsi verò substantiæ animalium, præterquam quòd multum à terra differt secundum innatas particularū qualitates, insuper etiā motus inest voluntarius, & loci ex loco permutatio. Itaq; propter hæc duo, impossibile fuit ipsis plantarum ritu su-

* In vetust. cod. additur ἡγεῖ ἡν- ἰγίστουσαν i. & stimulantem.

gere ex terra humorem. Opus igitur fuit, vnum-
 quodque pro sua natura, aut herba, aut semine,
 aut fructu arborum, aut aliorum animalium car-
 nibus nutrir: eaque id temporis edere, quo ventricu-
 lus senserit indigentiam. Sed nulla animalis par-
 ticula ex seipſa sensum habet innatum: vt & hoc
 in alijs monstratum est. Adfluere igitur ventri-
 culo eiusmodi facultatem aliunde oportebat, ve-
 lut per canales quosdam à sensifico principio. Cu-
 ius rei gratia ad eum per neruorum haud me-
 diocre supernè defertur, & disseminatur, conte-
 xitque maximè quidem os eius & partes ipsi conti-
 nuas, & in alias iam partes usque ad fundum
 ipsius ventriculi protenditur. Positus autem est
 ventriculus non statim post os, tametsi id postu-
 labat alimenti certè susceptio: sed quem vocamus
 thoracem, & quæ in ipso sunt viscera, preposuit
 natura: vt ille quidem in inferioribus partibus ef-
 fluvia habeat superfluum: hic verò per os attra-
 hens, & rursus emittens aërem, vocis & respira-
 tionis fiat conditor. Sed de thorace quidem & vi-
 sceribus quæ in ipso sunt, fusius in sequentibus di-
 cetur: ad ventriculum autem rursus reuertimur.

† à g174-
 gōis.
 habent im-
 pressi cod.
 vetusti
 verò
 de g10is.

Non enim quia inferiorem thorace eum natura
 posuit: ob id oportet solum laudare, sed eò amplius
 quòd non mediis exactè inter sinistra & dextra
 animalis partem positus est, sed in † dextris ma-
 gis. Cum enim natura circumpositura ei esset duo
 viscera, neque magnitudine equalia, neque pari

pra

præstantia, propterea maiori, & principaliori,
 maiorem simul & honorationem locum tribuit:
 & hoc quidem dextra parte locauit. Alterum
 verò, quod est velut expurgatorium ipsius, sini-
 stris ventriculi partibus protendit. Sed quoniam
 hepar quidem sublimem habuit positionem, aded
 vt contingat septum transuersum: splen autem
 inferiorem, propter eam quam paulò antè diceba-
 mus causam: ratio fuit ad dextram, fundum ven-
 triculi extendisse. Ociosus enim fuisset locus iste,
 & omnino vacuus, vtpote ad quem hepar nõ etiã
 perueniebat. Hæc quidem est prouidentia positio-
 nis trium instrumentorum, hepatis, & splenis, &
 ventris. Prouidentia verò figuræ, & conforma-
 tionis vniuersæ, præterea connexionis, ceu cum ad-
 iacentibus coherentie, sic habet. Ventriculus qui-
 dem, vt qui recipiendorum ciborum gratia exti-
 terit, & locum omnem inter hepar & splenẽ me-
 dium esset occupaturus, merito rotundus simul &
 oblongus fuit. Rotundus quidem, quòd hæc figu-
 ra minimum omnium lesioni obnoxia, atq; capa-
 cissima sit. Omnium enim figurarum equalẽ ha-
 bentium in ambitu mensuram, planarum quidẽ
 circulus, solidarum autem sphaera, maxime sunt.
 Oblongus autem, quoniã infernè quidẽ explanta-
 tio ad intestinã est: superne autem ad cesophagiũ
 ipse idẽ progreditur: qua verò incubit vertebris,
 comprimitur, ob id ipsum vitata est ipsius con-
 uexitas. Est autem in hominibus quidẽ fundum
 lato

† secundū
in vltima
editione le-
gitur loco
fundum.

latius ipso ore quia infernè † fundum vergit in
hoc animali, quod solum rectum extitit: in alijs
verò animalibus versus anteriora ad hypocon-
drion tendit ventriculus, propterea quòd id il-
lis est deorsum. Porrò tibi manifesta iam erit v-
niuersa ipsius figura. Sphæram enim perfectam
mente complexus, postea ipsam ampliorem finge
animo parte inferiori; Deinde duplicè facias pro-
ductionem, latiore quidem, quæ est ad œsopha-
gum: strictiorem autem, quæ infernè: postremò
ipsum comprimendo, & simam faciendo conuexi-
tatem posteriorem, omnem figuram ventriculi di-
diceris: ceterùm alia quidem perspicua sunt. Pro-
pter quam verò causam contrario se modo habent
ipsæ partes, ac explantationes? (Supernè enim vbi
ipse ventriculus est strictior, stomachus factus est
amplus: infernè autem vbi est latior, explantatio
ad intestinum strictior facta est) an quòd moles
non tritas, duras, ac magnas aliquando transglu-
tit animal, quæ vt transirent, amplam viam fa-
ctam fuisse eam, quæ per stomachum fert, oportet?
infernè autem contra nihil oportet transire ma-
gnum, durum, non versus in chylum, atque in-
coctum: sed velut, ianitor quispiam iustus, est hu-
ius meatus angustia: nulli antequam in chylum
redactum sit & concoctum facile concedens ad
inferna transitum. Atque in multis certè ani-
malibus velut glandulosa quædam substantia
ibi adiacet, adaugens angustiam: & maximè
quando

quando ventriculus retentrice facultate vtens, & colligens vndique, ac contrahens in spiras seipsum, & quæ in seipso continentur circumplexus, in coctionem eorum incumbit. Tunc enim vtrumque orificium arctissimè coactum clauditur. Quemadmodum rursus quando propultrice vocata facultate vtitur, cætera omnia coarctat, cogit, ac constringit: meatum autem aperit, per quem euacuari oportet quæ propelluntur. Hæ sane ventriculi actiones in alijs libris demonstratæ à nobis mirabiliter consentire constructioni ipsi videntur: & cum ijs adhuc, quòd paulatim quidem à stomachi implantatione dilatatur: quare perspicuum fit partem ventriculi quandam prælongam, ab ipso extensam, οἰσοφάγου esse: non paulatim autem, sed repenti ex fundo ventris explantatum intestinum, ipsius ventriculi minimè partem esse, sed aliud quidpiam ei connatum.

Tunicarum & villorum in tunicis ventriculi,
gulae & intestinorū actio. CAP. VIII.

ATque adeò tunicarum natura ventriculo quidem & stomacho adsimilis est, dissimilis autem intestinis. Interna namq; tunica in ventriculo simul ac stomacho membraniosior villos rectos supernè deorsum tendentes habet: externa vero carnosior transuersos villos, quales habent duæ intestinorum tunicae, idq; merito. Siquidem ventriculus trahat oportet ad seipsum per stomachum

chum cibum & potum, tanquam manibus, rectis
 his villis: propellat verò transuersis. Intestinis ve-
 rò (attractrice enim nō indigebant facultate) soli
 ad propellendum idonei sunt facti villi. Quinetiā
 continua est interna ventriculi, & stomachi, &
 omniū quæ sunt in ore, tunica. Siquidem id ma-
 gis conferebat tum ad attractionem contento-
 rum in ore cibariorum, tum etiam vt lingua
 deorsum trahatur cum musculis, qui sunt ad
ωαγιάδμια, hoc est *τὸ σίλλ. us*, à quorū omnium ten-
 sione, sublato larynge, & sursum ad epiglottida
 currente, obturatoq; ab ea, repente ac simul humor
 incidere in pulmonem prohibetur. At cur durio-
 ra & densiora sunt interna horum quàm intesti-
 norum? Quia intestina quidem ad distributio-
 nem, ventriculus verò, & stomachus, & os, ad pa-
 tiendi difficultatem cōparata sunt. Duras enim,
 & magnas atque asperas moles sæpe transgluti-
 mus, à quibus contundantur, & abradantur par-
 ticule, nisi dura & densa extitissent: ob id ipsum
 autem etiam tunica hæc communis ori, stoma-
 cho, ac ventriculo, rarior & mollior fit paulatim
 vsque ad fundum ventriculi: vt si partem hanc
 ventriculi comparaueris illi, quæ in ore est, mul-
 tō mollior tibi appareat. Instrumentum enim
 quod primū occurrit cibarijs, antequam vllam
 receperint elaborationem, consentiens fuit, omniū
 ad patiendum fuisse contumacissimū. Quæ etiam
 causa fuit cur venæ quàm plurimæ quidē ad sin-
 gula

gula intestina immittuntur: pauca autem ad inferiora ventriculi: pauca etiam ad eius oris partes: & omnino obscura quaedam ad œsophagum. Siquidem hic, via erat solum ciborum: ventriculus verò coctionis instrumentum: vt distributionis, intestinum. Vbi sanè oportuit solum coqui cibaria, omnino paucis opus fuit venis transumentibus, quicquid iam vtile fuerit. Quod verò iam coctum est, quamcitiissime distribui conuenit: ipsi autem via cibi pro seipsa solum erat opus venis. Merito igitur ipsa quidem paucissimas habuit venas: mediocres autem ventriculus: copiosas intestina. Cur autem circumambit ventriculū hepar? an vt ille quidem ab hoc, cibaria verò ab ipso ventriculo calefiant? Ob id enim ipsum hepar quibusdam lobis, id est fibris, tanquam digitis ventriculum ad vnguem complectitur. Neq; est vnus ipsorum numerus in singulis animalibus, propterea quòd neque figura, neq; magnitudo ventriculi omnibus exactè est eadem. Quemadmodum etiam ventriculus ex sinistris longum habet protensum splenem, à quo sinistrae illius partes calefiunt. retrorsum autem sunt spina & spinales vocati musculi: illa quidè velut propugnaculum quoddam densum, ij verò velut substerniculum quoddam molle simul cum pinguedine sibipsis agnata, calefaciunt ventriculum. Hæ quidem omnes memoratæ particule utilitatis propriae gratia singule extiterunt: at ingeniosa natura prope

ven

ventriculum positas eas velut caloris fomites quosdam constituit.

Omenti substantia, vsus, situs & magnitudo.

C A P.

I X.

IN reliqua verò anteriore ipsius parte, nihil habebat propriae utilitatis gratia illic locatū, quo ad id abuteretur. Vnde eam non piguit ob eā ipsam ventriculi calefactionem etiam parte anteriori generare & extendere per totū ipsum ventrem corpus aliquod densum simul, & leue, & calidum: densum quidem, vt intus concludat innatam caliditatem: leue autem, vt sine dolore ac compressione calefaciat: calidum (hoc certè ne verbis quidem indiget) quia tale oportuit esse quod gratia calefaciendi factum fuerat. Sed si leue quidē simul & dēsum erat futurum, id membranosum esse oportebat. Quae enim particula in animali eiusmodi corpore inueniatur densior ac leuior? Si verò calidum, & vasa habere quamplurima, venas & arterias, atque pinguedinem quandam copiosam circumfusam: quae certè quòd calida res sit dignoscitur & sensu ipso, vtentibus ea nobis vice olei. Indicat autem id non minimum quod facile in flammam transmutetur, tanquam ad flammæ naturam proximè accedat: nihil enim frigidum promptè comburitur. Atque iam planum tibi factum est his verbis, vocatum omentum, ex duabus quidem tunicis densis & subtilibus sibiipsis incumbentibus, quamplurimis verò arterijs & venis,

venis, & pinguedine nō pauca conflatum. Quod
 autem calefaciendi gratia factum sit, euidenter
 discas licet in illis, qui vulnus in abdomine acce-
 perunt, in quibus per vulnus excidit omentū, de-
 inde liuidum factum cogit medicos partem læ-
 sam adimere. Omnes enim hi frigidiores sentiūt
 ventriculum, minusq; concoquunt, ac pluribus o-
 perimentis extrinsecus egent, & maxime quan-
 do insigni fuerit magnitudine, quod abscissum
 est, quemadmodum certe & nos aliquando ferē
 totum ipsum abscidimus cuidam gladiatori ita
 vulnerato: homo autem sanatus quidem cōfestim
 est, sed tamen adeo facile & patiebatur, & lede-
 batur à frigiditate externa, vt non sustineret nu-
 dum habere ventrem, sed lanis assidue esset obuol-
 lutus. Gracilior autem fuerat à principio hic gla-
 diator, cum alijs partibus, tum ventre, ob idq; ce-
 leriter, opinor, refrigerabatur. Cur autem in ho-
 mine hæc particula longissime protenditur, ex-
 tensa in omnia intestina? An quia coctiones
 † intestinorum sunt imbecillima, & pellis mollis-
 sima atque depilis, noxiq; multipliciter exposita? † In græc.
 Nec verò in alijs quidem animalibus soli ven-
 triculo incumbit, sed in ijs quidem magis, in ijs
 autem minus extensum est in intestina pro cu-
 iusque ipsorum natura? Dicta iam sunt mihi fe-
 rē omnia quæ ad ventriculum pertinent, si duo
 hæc addita adhuc fuerint, quibus ventriculus li-
 gamentis spinæ sit adnexus, & vnde est origo

nil respon-
 det voci in-
 testinorū,
 sed legitur
 (quod alii
 omiserūt)
 τούτω,
 i. huic.

omento. Etenim & illum stabilitum esse, & hoc non vndeunque ducere initium generationis oportuit. Ad vtrunque sanè hoc, $\pi \delta \dot{\iota} \sigma \nu \alpha \dot{\iota} \omega$ vti mirabiliter natura videtur. Prius autem necessariū est exponere quā nā sit huius peritonæi substantia, quāque utilitatem animalibus præbeat, quo convenienter natura ad prædicta abuzitur. Substantia certè corporis membrana est peritonæum. Utilitates autem ipsius plures sunt animalibus: Prima quidem, vt operimenti omnium subiectarum particularum, tum ventriculi, tum intestinorum, & quæ sub septo transuerso, sunt viscerum: Secūda autem, vt $\delta \iota \alpha \phi \rho \acute{\alpha} \gamma \mu \alpha \tau \omega \varsigma$, hoc est septi, inter hæc ipsa & musculos extrinsecus incumbentes: Tertia, vt sicci nutrimenti excrementa citius subeant: Quarta, vt ne flatibus distendantur facile intestina & ventriculus: Quinta, vt omnia quæ sunt sub septo transuerso, colligentur ab eo, & velut pelle quadam vnumquodque priuatim tegatur. Prima sanè utilitas exigua est, cum possint quæ sunt, intra peritonæum, à corporibus, quæ extrinsecus sibi incumbunt, satis muniri: muscoli enim illic sunt magni, super quos tum adeps multus, tum cutis crassa est. Reliquæ verò utilitates, omnes quidem sunt memoratu dignæ: nonnullæ verò ex ijs etiam admodum sunt magnæ, magnumq; momentum animalibus adferunt. Quæ igitur vt diaphragmatis utilitas ipsius est, ita habet. Cum
multa

multi & magni muscoli in abdomine sint gra-
 tia efflationis, vocis, egestionis, & miētus (sicut
 alibi demonstratum est, diceturque in sequenti-
 bus) interciderent in spatia inter ipsos media a-
 liquando tenuium intestinorum nonnulla, quæ
 prementia & pressa, coarctata & coarctata, do-
 lorem facientia & dolentia, tum motus impedi-
 rent, tum & ipsa difficillime propellerent deor-
 sum superflua. Discere autem id licet ex vulne-
 ratum quidem habentibus peritonæum, non bene
 autem curatis: ut omnes obnoxij sint prædictis af-
 fectibus. At nunc cerie circumposito peritonæo,
 & motus omnes à nullo sunt impediti: & positio
 neutras partes premit, neque incumbentes extrin-
 secus musculos, neq; internorum, quidquam, non
 modo intestinorum, sed & viscerum. *Alia uti-*
litas est huius peritonæi tanquam operimenti.
 Nam omnibus internis περιττωσίου, id est cir-
 cumtensum (unde & ipsi nomen est) & superio-
 ribus extremitatibus ad pectus & nobis costis,
 in idem conueniens cum subtensio obliquè septo
 transuerso nonnihil auxiliatur motui, quo com-
 primuntur ventriculus & intestina: quo motu
 pressum ire alimēti excrementa dicebamus. Velut
 enim à duabus quibuslibet manibus, à peritonæo &
 septo transuerso supernè quidē vnitis, infernè autē
 distantibus, & arte quæ in medio sunt comprimit
 hic motus, pellitq; deorsum alimenti superflua.
 Nam si peritonæum inferna parte cum alio quo-
 sum, & &.

† ἐκείνων
 additur in
 vetust. i. il-
 lorum.

* Σφιγγό-
 μενα τὰ
 μεταξὺ
 θλίβετε
 καὶ ὠθεῖ
 τὰ τῆς
 τροφῆς
 &c. i. con-
 stricta ea
 quæ in me-
 dio sunt,
 exprimunt
 atque pel-
 lunt deor-
 sum, & &.

dam phrenibus ad simili coniunctum esset, superna verò distaret, circumpressorium ita motum (qui fit à trāsuersis illis villis, quorum antea meminimus) non magis ad inferiora, quàm ad superiora pellere alimentum contingeret. Non igitur est paruum opus hoc peritonæ, siue tunice, siue membrane, siue operimenti, siue quodam modo voluerit id nominare aliquis eorum, qui consumunt totam vitam in nominum contentione: quidam enim sola composita operimenta, tunicarum nomine dignantur: alij autem crassa, alij nisi composita simul & crassa natura extiterint, eis appellationem hanc non tribuunt. Ad eundem autem modum & de membranis litigant. Quibusdam enim simplicitas sufficit: alijs autem tenuitas: alij ambobus opus esse arbitrantur, ut ita nominentur: & nisi tenue fuerit simul & simplex operimentum, id nolunt vocare membranam. An antiquis certè tunicas & membranas & μίνυρας præter hæc, omnia eiusmodi vocant: quos nos quoque sequentes, à vana quidem in nominibus garrulitate discedemus, & proposito adharebimus. Quarta verò utilitas peritonæ huius est, ut tegminis exactè circumtensi & constringentis omnia, ne ventriculus & partes ventriculo propinque promptè flatibusprehendantur. Vtilis autem est ipsis ad hoc & propria facultas, qua vtentes (ut alibi demonstratum est) semper circumplectuntur ea que in se continent, eaq; vndiq; constringunt. Haud
verò

verò contemnendum est, ne id quidem peritonæi
 auxilium, quando (si quidem imbecilliora hæc &
 infirmiora fuerint, quàm vt amplectantur vndi-
 que cibaria) vaporoso & flatuoso spiritu à qui-
 busuis impletur ventriculus, et quæ circum ipsum
 sunt partes. Quamobrè euidèter ac necessario con-
 sequitur alimentum non concoqui, & tardam esse
 distributionem. Robusta verò si fuerint vniuer-
 sa, & amplectantur vndiq; ventriculus, intesti-
 na, & peritonæum, et si valde flatuosa, quæ come-
 sta sunt fuerint, coquuntur tamen ac distribuun-
 tur facile. Partè nanq; flatus, ipsi ructus vacuât:
 alia autem deorsum penetrat: quòd autem vapo-
 rosum simul & vtile fuerit in venas adsumitur.
 Ad ea igitur omnia vtile est peritonæum.

Peritonæum quas partes vestiât. CAP. X.

Quo pacto autem colligat simul & vestiât
 priuatim singula, quæ sunt sub thorace
 instrumenta, deinceps nobis erit dicen-
 dum, sumpto hinc alicundè initio. Anterioribus
 quidem partibus ipsorum omnium prætensum est
 communiter peritonæum, procedit autem illinc
 ad dextram & sinistram, ad ilia vsque ad lum-
 bi vertebrae. Quo fit vt singulis intestinis ac vi-
 sceribus, tum arterijs omnibus, & venis, ac nervis
 circumtendatur. Quòd verò ad extremitatem eius
 superiorem atq; inferiorem attinet, superior qui-
 dem septo transuerso infernè adhærescit: inferior
 verò osibus pubis et præterea ilium. Porro instru-

mentorum in illis duabus partibus sitorum, que superiori quidem parte sunt (cuiusmodi est ventriculus, & hepar) à peritonei portione septo transuerso infernè adnata: que verò inferiori (vt vesica, atq; intestina) ab ea portione, que ossibus pubis committitur, vestiuntur. At de alijs quidem deinceps dicetur. Quod verò à septo transuerso ori ventriculi extrinsecus adnascitur, vnitur ijs que vtrinq; à dorso ascendunt, estq; id princi-

† XITAVI
scribendum
est in im-
press. ex
manuscri.

pium generationis tertiae † tunica ventriculi, extrinsecus ipsum vndiq; ambientis, quam sanè operimentum quoddam ac propugnaculum secundæ tunicae carnosæ circumposuit natura, eaq; pro ligamento vtitur ad ventriculum totum cum corporibus, que ad spinam sunt, colligandum: tibiq; apparet crassa hæc tunica, quando alij processus peritonei, que ad instrumenta nutritionis feruntur, omnes sint tenues. Sed quoniã magna particula est ventriculus, maximasq; sustinet distensiones, que ipsi accidunt à cibis & potibus, merito fortibus vinculis atque operimentis eguit.

Epiptoi origo, substantia, vsus & connexus.

C A P.

X I.

ATque ad omenti generationem, vnde digressa est oratio iam redeo. hanc tunicam preparauit natura, vt tum longè utilissima tum minimè noxis sit exposita: partibus enim peritonei, que à dorso vtrinque ascendunt sibi inuicem occurrentibus ad gibbosissimam, & altissimam partem

partem ventriculi, ibiq; magnam arteriam, & venam secundum longitudinem eius extensam inuenientibus, locus iste omnis principium est generationis omenti, ceu iam omnia habens quibus egebat. Etenim arteria, & vena illic magne, & duae partes peritonaei sunt, & pars ventriculi quae calefieri postulat. Cum autem produxisset natura illinc venas, & arterias quamplurimas ab utroque magno vase, simul produxit cum eis utrinque peritonaei particulas, vniuscuiusque praedictorum vasorum partem ad sese attinentem circumuestientes ac colligantes. Mediam autem inter vasa regionum contexerunt peritonaei portiones, velut filamenta quaedam sibi inuicem incumbentes. Ibiq; plurimum adipis congerunt, quod fouet simul ventrem, inungitq; membranas, ac per ineam calori natius suggerit alimentum. Incumbere igitur ventriculo omentum & veluti superuehi (vnde & $\epsilon\pi\omega\rho\sigma$ nomen habuit) par fuit propter praedictas causas, non tamen omnino ab alijs partibus solutum sublime pendere. Facile enim duplicaretur, & in seipsum frequenter inuolueretur, ac colligeretur, multaq; quibus tegmine opus est, relinqueret. Vnde arbitror factum, ut spleni id insereret, nominatoque $\pi\alpha\gamma\eta\rho\iota\alpha$, hoc est corpori omnino carneo. Pari modo explantationi tenuis intestini, & mesenterio, colo, ipsius denique ventriculi simis. Sed si alligari solum omentum vnicuique praedictorum natura voluisset,

satis habuisset membranosam eius partem inse-
ruisse absque vasis. At cum aliud quippiam
maius prouideret, conuenienter per vasa commu-
nionem predictis instrumentis preparauit, cuius
utilitatem procedens sermo cum tempestiuum
erit, explicabit.

Hepatis actio, & eius causa methodo inquiri-
tur. CAP. XII.

Nunc autem transire ad hepar operæpretium
est, ac statim sermonis initio memoriæ gra-
tia ea repetere, quæ in alijs sunt demonstrata. Uti-
lia enim sunt, non solum propositis, sed omni etiam,
quæ à nobis ad finem producet, expositioni. Opor-
tere enim diximus in compositis corporis partiu-
lis, quibus aliqua actio commissa esset (quas sanè
& instrumenta vocamus) scrutari per anatomis
eiusmodi particulam, cui nusquam in corpore
alia sit similis: eamque proprietatis totius instrumenti
actionis authorem putare: alias verò partes esse
communes, ut & nunc in hepate subiacantium
venarum principium esse, & primum sanguinis
generandi instrumentum: hæc enim à nobis in
alijs demonstrata sunt: querendumque quæ nam
tandem sit hæc particula, quæ venarum est prin-
cipium, & generationis sanguinis causa. nam neque
venis, neque arterijs, neque nervis causam hanc tri-
buere licet (communia enim sunt hæc totius cor-
poris) sed neque membranæ extrinsecus visceri ipsi
circumpositæ, quam à peritoneo paulo ante di-
cebamur

cebamus ortam esse. At qui nisi hæc sint, reliquum adhuc fuerit, recipiētes bilē particulas, & id quod est velut caro hepatis considerare: aut enim alterum eorum, aut vtrunque actionis præcipue totius instrumenti est causa. At eos, qui bilem continent meatus, nonne ridiculum fuerit, vel sanguinis faciendi instrumentum esse, vel venarum principium existimari? A vesica enim quæ est ad hepar (quam $\chiολύδοχον$, id est bilis susceptricem vocant Græci) hi pori orti sunt, & eandem cum illo corpore ostendunt naturam: bilemque non sanguinem continent: neque solum sunt in hepate hi, sed etiam extra hepar, quemadmodum is qui peruenit ad intestinum, etiã hi qui in ipsam vesicam percurrunt, quæ ne ipsa quidem pars est hepatis. In quibusdam verò animalibus non est omnino vesica, sed soli pori bilem ab hepate ad tenue intestinum velut deriuant. Restat ergo id, quod est velut caro hepatis (quod sanè est & propria substantia visceris) esse primum sanguinis gignendi organum, & venarum principium. Quinetiam, si quis ipsius considerarit naturam, proxima sanguini manifesto apparebit. Si enim animo cogitaris portione tenuiore exhausta à calore, ipsum sanguinem crassiores factum, nihil aliud inuenies esse, quàm hepatis carnem. Quinetiam comprobatur ipsam rei euentiam & id quod sæpe à nobis in alijs demonstratum est, partium alimentum alterantium quamlibet, eum velut

scopum quendam & finem habere sibi propositum, ut sibi ipsi assimilet id quod alteratur. Si verò mente representaris assumptum ex ventriculo chylū alterari à carne hepatis, & paulatim transmutari in illius naturam, crassissimus simul & maxime rubicundus ex necessitate erit, antequā illi perfecte assimilatus sit. Demonstratum enim fuit & hoc nullā rem contrarias vel omnino multum differentes qualitates recipere posse, nisi per media prius iter fecerit. Quocirca si hoc quidem agit caro hepatis, ut sibi ipsi nutrimentum assimilet: hoc autem repente ac simul fieri non licet: medium utriusque erit sanguis, tanto à carne hepatis relictus, quanto superat coctum in ventriculo chylum. Sed de ijs quidem amplius in alijs demonstratum est. Nunc autem hæc docenda partium utilitati sufficiant. Caro namq; hepatis, quæ est proprium ipsius corpus, primum sanguinis gignendi est organum † & venarum principium. Quapropter & venis, quæ ad ventriculum & uniuersa intestina pertinent, inest facultas quædam sanguinis effectrix, quæ succum, qui ex cibis distribuitur, venis in sanguinē mutare naturale est, priusquam is ad hepar perueniat. Poros verò qui sunt in vesica bilem recipiente, perspicuū est gratia separandæ bilis factos esse. Membrana autē exterior velut cutis quædam hepatis est. Nervus verò in ipsum inseritur, ne omnino viscus sit sensus expers: quæadmodum certè & arteria, ut

caloris

† Hoc in vltima tantum est editione nec est vlla alia.

caloris natiui moderationem ipsi conseruet, vt in libro de vtilitate pulsuum demonstratum est. Num igitur omnes particulas hepatis percurrimus? an superest aliquid, quod expositione egeat? Particula quidem nulla etiam superest. Nam omnes à nobis dicte sunt, vena, arteria nerui, propria hepatis substantia, bilis receptacula postremo omnium tunica.

Partium hepatis positio, numerus, magnitudo, complicatio & formatio. CAP. XIII.

Restat dicendum de ipsorum positione, numero, magnitudine complicatione, conformatione, coitione, & omni inter se communionem. Sic enim manifestò artificium videretur natura: si non substantias solum singularum particularum [gratia alicuius] videatur construere: sed etiam facere accidentia simili ipsi substantijs modo [hoc est, etiã alicuius gratia.] Nam nisi protinus didiceris, cur demum vnũ magnum sinum in hepate non fecerit eiusmodi, quales in corde duos, mirabile quendam ipsius providentiam ignorabis. Pari modo & cur tunica quidem hepatis neruus insertus sit, intrò verò non etiã perueniat euidenter: arteria præterea simulcũ venis manifestè semper diuidatur. Et cur in simis quidem hepatis ad ipsius portus, venæ [frequentes] vnã cum arterijs collocatæ, sint omnium primæ, secundi verò post has sint meatus bilem excipientes, omniumq; vltimæ venæ, quæ in gibbis hepatis ipsi cauæ sunt.

sunt contigua. Et cur parua quidem planè arte-
 ria, minor autem ipsa si nervus, maiores ambobus
 meatus bilem continentes, omnium verò maxi-
 ma, venæ. Quinetiam cur venæ, quæ sunt in gib-
 bis, non coniungantur cum ijs quæ ad sima sunt.
 Et cur subtilissimas habeant tunicas venæ omnes,
 quæ sunt in hepate. Et cur phrenibus applicetur
 hepar. Et cur per venam cauam. Et de ipsorum
 denique communiõne cum omnibus adiacentibus.
 Hæc nisi didiceris vniuersa, equidem nequaquã
 scire te quicquam vtile dixerim de vtilitate par-
 ticularum: quin è re tua magis fuerat, ne attingis-
 sè quidem omnino, quàm, vt plerisq; mos est, mæ-
 cè tractasse hunc sermonem. Quorum alij quidem
 satis habuerunt de vniuscuiusq; particule gene-
 ratione sola differere, non etiam [arbitrati sunt]
 considerandam ipsius positionem, magnitudinem,
 complicationem, conformationem, & id genus
 alia. alijs autem de ijs omnibus dicere non venit
 in mentem, nonnulli maiora simul horum & plu-
 ra omiserunt. Quos nimirum vtrosq; admirari
 æquum est. Si enim vtilitates particularum nosse
 præstiterat, nescio quo pacto non omnium scire
 præstiterit: sin verò vanū id & superuacaneum
 est, non video rursus cur non etiam paucariū me-
 minisse sit superfluum. Promptissimum enim est
 dicere, id quod & nunc diximus, venas quidem,
 quæ sunt in simis hepatis, ferre ex particulis, quæ
 ad ventriculum attinent, sursum alimentum: eas
 verò

verò, quæ sunt in gibbis, postea sumere: meatus, à
 vesica profectos purgare excrementum: neruum
 sensum præbere: arterias autem commoderatio-
 nem innata caliditatis toti visceri conservare, tu-
 nicam autem operimentum & indumentum cir-
 cumiectam, ob idq; ipsum certè esse tunicam: car-
 nem verò, hepatis principium esse venarum, &
 primum sanguinis efficiendi instrumentum. At
 nisi addantur alia omnia, quæ nunc protuli, plu-
 res hepatis partium vsus ignorentur, quàm cogno-
 scantur. Cur tandem (vt à primo problematum
 incipiamus) multas venas illas, quæ à ventriculo
 & intestinis omnibus ferunt cibum sursum ad
 hepar, cum vniisset natura ad portas, rursus in
 quamplurimas diuisit? Siquidem vniuit eas, ac
 si vna indigeret: diuisit verò illico, ac si frustra
 vniisset, cum posset vnum facere magnum in hoc
 viscere sinum sanguineum, cui insereret venas: in-
 fernè quidem, eam quæ sursum sanguinem fert,
 ortam à portis: supernè verò, eam quæ exceptura,
 atq; totum in corpus perlatura esset. Porro quæ ab
 Erasistrato memorantur, indicant diuisionem ve-
 narum in hepate separanda flauæ bilis gratia ex-
 titisse. Apparebunt verò, si quis ea diligentius
 consideret, perperam dicta, cum natura possit etiam
 sine tanto & tali plexu superflua separare, vt a-
 pertè in renibus ipsa ostēdit. Permulti nanq; eo-
 rum qui potu liberalius vtuntur, amphoras inte-
 gras ebibentes, & ad portionem potus meientes, ni-
 hil in

bil in separando impediuntur: sed promptissimè et
 facillimè sanguis vniuersus, qui ad venam cauā
 peruenit, totus expurgatur à renibus, ne tangen-
 tibus quidem venam. Eoq; magis admirandus
 Erasistratus, qui quemadmodum flaua quidem
 bilis à sanguine segregetur, verbosissimè nobis dis-
 seruit: quo pacto autem vrina, nihil prorsus con-
 siderauit. Conueniebat enim aut de neutro dice-
 re, aut vtriusq; itidē meminisse. Sed de ijs, & alijs
 facultatibus naturalibus omnibus seorsum scri-
 ptū est: demonstratumq; est vnicuiq; corporis par-
 ticula attractricem propriæ qualitatis inesse fa-
 cultatem. Quamobrem meatus quidem bilem ex-
 cipientes, bilem: renes verò, vrinam attrahunt.
 Non igitur secretionis causa natura tantum plexio
 vasorū in hepate effecit, sed vt morans in viscera
 alimentum, in sanguinem perfectè transmutetur.
 Si enim vt in corde [ita in hepate] fecisset & vnū
 magnum sinum, veluti cisternam quādam: dein-
 de in ipsum sinum per vnā quidem venā indu-
 xisset sanguinem, per aliam verò eduxisset: ne bre-
 uissimo quidem tempore in hepate mansisset & suc-
 cus, qui sursum ex vetriculo fertur, sed ipso distri-
 butionis impetu raptus, peruaderet celeriter totū
 viscus. Vt igitur maneret diutius, simul & perfe-
 ctè alimentū alteraretur, transitū angustia ex-
 titerūt, quemadmodum in ventriculo quidem πυ-
 λωπος: in intestinis verò inuolucra: pari modo &
 ante testiculos arteriæ & venæ inuoluuntur mul-
 tiplicis

tripliciter, atque in capite, sub dura membrana
 plexus arteriarum, *Aufvoes Ales*, hoc est retiformis,
 nominatus. Vbi enim diutius natura voluit mo-
 rari materias, ibi transitum ipsis difficilem mo-
 lita est. Porro si vnus extitisset magnus sinus, nō
 mansisset diutius in hepate sanguis, partemq; mi-
 nimam carnis eius visceris attigisset: eoq; deterior
 vtique fieret sanguinis generatio. Etenim si pro-
 prium corpus hepatis primum est sanguinis cre-
 andi instrumentum, quod alimentum magis vni-
 dique ipsum contigit, citius & melius speciem
 sanguinis erat suscepturum. Cuius rei occasione
 ipsas venas, que sunt in hepate, omnium vena-
 rum, que sparguntur in totum corpus, tenuissi-
 mas fabricata est. Illas nunq; ceu minimè princi-
 pio sanguinis gignendi vicinas, & resistentem
 iniurijs constitutionem flagitantes, merito fecit
 robustas. Cuius rei argumentum est nō minimū,
 quod alie quidem magis, alie verò minus extite-
 runt crasse, prout eas oportebat magis aut minus
 ad patiendum comparatas esse, vt procedente ser-
 mone ostendetur: que verò sunt in hepate, tenuis-
 sime fuerunt, ceu nulli patiendi periculo exposi-
 te (sedem enim habent tutissimam in viscere) &
 melius ita sanguinem elaboratura. Quod au-
 tem satius fuit post venas alimentum ex ventri-
 culo sursum ferentes, priores excepturis id venis
 poros attrahentes flavam bilem fuisse locatos,
 mihi quidem & hoc manifestissimum esse vi-
 detur

detur. Purgatum enim bellè iam sanguinem horum vasorum, opportuna positione suscipiat utiq; vena caua. Ob hanc ipsam causam, & arteriarum situm laudare oportet: non enim constituit eas in medio superiorum & inferiorum venarum, ut ambas pariter ventilando refrigerent: sed his solis, quæ in simis sunt, eas subiecit haud ignara hepatis gibbis continuum esse motum ex septi transversæ vicinia. Iure autem & parvæ admodum fuerunt, ut quæ refrigerationem solum simis visceris suppeditarent, non necesse habentes neque sanguinem adsumere (nondum enim deposuit superflua) neq; vitalem spiritum multum præbere hepatis, ut quibusdam alijs organis, neque nutrire carnem eius subtili & vaporoso alimento. Dicitur autem de eo fusius deinceps. Minimum autem nervum hepatis dedit natura: quippe quod neque ad motum aliquem, neque ad sensum animalis preparabat. Eiusmodi enim facultatis est principium [hepar] eaq; actiones, tum ipsi, tum venis ab eo ortis sunt concreditæ, cuiusmodi & plantis insunt. Demonstrata autem alibi etiam hæc fuerunt accuratius, meminisseq; oportet eorum, quæ statim à principio diximus ac demonstravimus, quod neque licet rectè inuenire usum vllum cuiusvis particule, antequam actio totius organi sit cognita: neq; quicquam dicemus nunc ad demonstrationem cuiusvis actionis, sed quæ demonstrata sunt in memoriã reuocantes, ipsis demum ser

sermonem de utilitatibus semper subiiciemus. Nō igitur amplius ambiges de nervi parvitate, si memineras demonstratorum: sed potius fortassis sciscitabere, cuius rei gratia omnino natura hepati paruum hunc nervum dederit. Quatenus enim nutritoria natura principium est hoc viscus, cuiusmodi & in plantis inest, nullo pacto videtur nervo indigere. Vtrum autem naturam, an nutritoriam animam nominare oporteat, ijs investigandum relinquo, qui in nominibus tantummodo sunt ingeniosi, in hisq; omne vite sue tempus conterunt: perinde ac si non possent aptiora quam plurima requirere, † si neutra dictione res, hæc satis indicetur. Sed hoc quidem in omni re servare oportet, Platonicæ præcepti semper memores, nos ditiores sapientia ad senectutem perventuros, si nomina neglexerimus. Porro quod hepar quidem eiusmodi facultatis est principium, quæ etiam plantas dispensat, monstratum alibi est: sed & quod ipsum copulatum esse oportuit alijs duobus principijs, neque omnino seiunctum, ut nec illa à sese mutuo. Siquidem hepar pecus quoddam (inquit Plato) agreste est, ipsumq; nutrire colligatum est necesse, si modo hominum genus staturum est. At ratio quæ homo est, sedem in cerebro habens, velut famulam quandam, atque adiutricem irascentiam accersit, quæ sibi adversus hoc pecus auxilio sit. Quo fit ut ea per processus [vipera nervos, venas, arterias] coniuncta, conditor noster machi-

† In vetust. cod. aditur, n. i. quàm, eam q; particula interpres legit, atque aliter exposuit, ut in prioribus editionibus est videre.

natus sit, vt sibi vicissim obsequerentur. Sed ij
quidē sermones maiores & diuiniore sunt, eosq;
in libro de dogmatibus Hippocratis & Platonis
fufius pertractamus. In presentia verò, si ita di-
xeris, vt paulò antè dixi, vt conueniens modus ca-
loris feruetur visceri, arterias à corde ad ipsum
peruenire: vt verò non prorsus insensile sit, ner-
uum inferi tunice ambientem, probabilior quidem
tua fuerit oratio & vulgo clarior. Nam si neque
phlegmones, neque empyematis, neque alterius
cuiusdam morbi habere sensum hepatis interfuit,
nihilò vtique eo casu à planta differat, eoq; obtuse
sentit omnes huiusmodi morbos non luculenter, vt
aliæ corporis particula, quòd nervus cum sit par-
uus, qui in tunicam ambientem distribuitur, aut
non omnino in viscus, aut non in totum certè sese
insinuat. Demonstratum verò etiam hoc à nobis
est, quòd scilicet in proximas sibi particulas qua-
dantenus vires distribuuntur: eoq; superfluum
erat, nervum spargi in totum viscus: obscurum
enim ipsi sensum, vel per distributionem erat
suppeditaturus.

Hepatis situs.

CAP. XIII.

OMnia igitur bene habet, quæ ad hepar per-
tinent. Superest tantum de tuta ipsius posi-
tione verba facere, quam sollicitè natura iam olim
ipsi meditata est. Nam ventriculo intestiniq; o-
mnibus, per venas, & colligantem ipsa tunicam

coniungit

coniunctum erat, ab eisq; separare ipsum haud
 quaquam erat facile propter figuram & lobes.
 At non sufficiebant haec. Proinde ipsum vincu-
 lis quibusdam stabilitum natura proximis corpo-
 ribus inseruit, vno quidem ac maximo tunica à
 peritoneo oriunda, quae ipsi pro tegmine est: cuius
 occasione futurum erat, vt omnibus etiam inter-
 nis coniungeretur. Omnia enim tunica hac obuol-
 uuntur. Magnopraeterea alio vinculo septo trans-
 uerso, atque alijs quibusdam membranosis, & par-
 uis, costis nothis connexum est. Verum id vincu-
 lum quo septo transuerso viscus ipsum adnecti-
 iam diximus, est quidem & ipsum corporis sub-
 stantia ipsi peritoneo adsimile: quippe quod or-
 tum habet ex tunica ambiente ipsum hepar, &
 ea quae septum transuersum infernè succingit,
 quas ambas diximus à peritoneo produci. Cras-
 sities autem eius, & robur, ac patiendi difficultas
 permultum à peritoneo distat: neque id immeri-
 to. Nam si recti steterimus, à plerumque necesse est
 hepar pendere. Quo sit vt periculum non paruum
 fuerit, ne vehementioribus motibus promptè ab-
 rumperetur, repenteq; animal interiret. Copu-
 latur enim hepar, non solo septo transuerso ibi,
 sed etiam cordi per septum * transuersum. Nam
 venam illam cauam (de qua iam sum locutus) to-
 ti corpori cum sanguinè distribueret, omnino qui-
 dem erat necesse, ad cor pariter ascendere: alium
 autem transitum commodiorè cum non haberet,

† In ve-
 tust. ad-
 ditur
 ηγεὶ ἢ διὰ
 ἤτο. i. Et
 ob hanc
 ipsam.
 * sunt qui
 φλεβῶν
 i. venas le-
 gant, non
 φρενῶν.

necessario phrenas penetravit, ut quæ mediæ inter
vtrunque viscus sitæ sint. Non igitur convenie-
bat, alia quidem vincula venæ ipsi, alia autem
visceri comparare: sed vnum durum & crassum
indumentum simul cavæ venæ, simulq; commune
ligamentum ad diaphragma, tum venæ ipsi, tum
toti visceri fecisse præstiterat. Momentaneus igitur
in primis hic locus futurus erat, noxaq; venæ
eius loci omnibus quæ in toto sunt animali venis
communis erat futura, non aliter quàm si quan-
do truncus arboris adfectus sit. Vulneratam enim
hanc venam, aut diuulsam, ad eò acuta sequitur
mors: ut cum Cyclopi, quamquam longè omnium
maximo, sapientissimum Ulysses poeta scriberet
insidiari, mortemq; machinari, non in aliam cor-
poris partem enses impulsurum fuisse finxerit,
quàm quæ hepar septo transuerso coniunctum est:
fecissetq; ita, inquit, si trucidato eo sperasset mani-
bus lapidem grandem, quem ille opposuerat, amo-
liri: ad eò certè huic loco confidebat, ut si vulnere
adfectus esset, ne temporis quidem momentum vi-
uere, ipsi esset permissurus. Porro magni ac duri
vinculi, quod cavam ambit venam, partem po-
sterioribus quidem partibus tenuissimam, ante-
rioribus verò crassissimam natura constituit, non
solum ut futuram animalibus ex seipsis patiendi
promptitudinem, sed etiam externa propulset. Ca-
terum qui affectus ipsis currentibus, aut vehe-
menter salientibus euenturi erant venæ non bellè
collig

colligata, hi à seipsis quidem animalibus accidunt: reliqui verò, qui ab incidentibus (verbi gratia, quaecunque collidunt, aut vulnerant) extrinsecus adueniunt. Cum igitur in horum occurſu partes anteriores venæ cavæ facilius lædantur, non oportuit equalem eſſe craſſitiam operimenti ipſius: ſed quæ facilius noxæ incidunt, eâ meritò robuſtius id extitit. Verùm cum ſeptum tranſuerſum non ipſum ſolum διαφράγμα, (vt ait Plato) hoc eſt, diſcrimen ſuperiorum viſcerum ab inferioribus, ſed vt in alijs monſtrauiſimus, non minimum organum reſpirationis ſit: non oportuit eas arctari ac comprimi, atque ad eò liberiore motu vnquam prohiberi ab vlla ſubiectarum particularum, hæc ſanè præuidens creator, quantum fieri potuit, vtrunque vicinorum organorum plurimum abduxit. Neque enim ventriculi ſinum mox ſtomachoconiunxit in ipſo per ſeptum tranſuerſum tranſitu, ſed velut ex iſthmo aliquo prælongo & anguſto enaſcentem anguſtiam, paulatim amplificatam, os ventriculi (quod vocant) effecit. Neque hepatis totum gibbum ſepto tranſuerſo immiſit, ſed plurimum attollens, ac in gibbum faſtigians, ſurſumq; extendens eam ipſius partem, vnde vena cava emergit, vt hoc ſolo contingerent ſe inuicem hæc particule [phrenes, ventriculus, hepar] effecit. Hepar igitur, ea arte quantam, & cuiuſmodi expoſuiſimus, conſtat.

splenis utilitas.

CAP. XV.

Eorum verò quæ à principio proposuimus,
 reliquus fuerit splen, vt censet quidem Era-
stratus, ab eximia sapientia frustra institutus:
 quem non pudet asserere tantum viscus à natura
 nihil temerè agente (ipse enim hac adstruit) fru-
 stra factum fuisse. Metuit scilicet natura, ne ubi
 artis suæ obliuisceretur, cum fœtui adhuc vtero ge-
 stato, hepar in dextris cõformaret, ipsi ex sinistris
 partibus splenem opposuit, volens aliquid etiã hac
 parte moliri, perinde ac si ipsa, ventriculo paulu-
 lum ad partes illas producto, opus superfluum vi-
 tare non posset. Et aduersus stultissimas quidem
 opiniones pugnat multis verbis, vt ex libris eius
 de transglutitione, distributione atque concoctione
 colligere est. Fortissimis verò & maximè & insi-
 gnis, ne tantillum quidem cõtradixit: sed aliàs
 quidem illarum duntaxat admonet: aliàs autem
 ne id quidem facit, verùm præterit eas & præter-
 mittit, tanquam nullius pretij sint. Verùm si pro-
 pter aliud nihil, saltem propter illarum autores à
 Græcis celebratos non oportuit vsque adeo asper-
 nari, sed contradicere, & validis demonstratio-
 nibus eos cõfutare ac coarguere. Demonstratum
 autem est etiam hoc à nobis in libris, quos de facul-
 tatibus naturalibus conscripsimus, splenē instru-
 mentum quoddam esse, quod purgat limosos, &
 crassos ac melancholicos succos in hepate geni-
 tos. Attrahit enim hos (vt antea quoque di-
 ctum

Etum est) per vas venosum, tanquam per sto-
 machum quendam, attractos autem non protin-
 nus in ventriculum excernit, sed ipse prius per
 multum ocium conficit atque immutat, utens
 ad hanc actionem potissimum arterijs: quæ certè
 multæ & magnæ sunt per totum viscus, non
 abs re, neque fortuito natura ipsi tributa, sed
 quòd motus assiduitate, & innatæ caliditatis,
 quæ ipsis à corde adfluit, robore confici, frangi,
 mutari, atque alterari possit crassities transum-
 ptorum ab hepate ad splenem succorum. Quic-
 quid igitur eorum in succum huic visceri maxi-
 mè conuenientem translatum fuerit, alimentum
 id spleni efficitur. Quod autem ab ea, quæ in sple-
 ne sit, elaboratione exciderit: neque in sanguinis
 tenuis ac utilis speciẽ transmutari potuerit, omni-
 noq; inutile fuerit ad nutriendum: hoc ad ventri-
 culum per alium quendam venosum stomachum
 splen eructat, utilitatem & ipsum quandã haud
 contemnendam præstaturum: quam cum de ex-
 crementis agemus, declarabimus. In presentia
 autem reliquam splenis constructionem expen-
 demus: imprimisq; proprium ipsius corpus, quod
 nonnulli *παράχυμα* [hoc est affusionem] ve-
 cant. Ipsum nanque est, quo facultatem habet
 splen ad seipsum trahendi succos melancholicos,
 rarum admodum ac laxum instar spongiæ cu-
 iusdam, ut succos crassos facile & attrahat,
 & excipiat. Ut autem talis perpetuò seruetur

splenis caro, faciunt arteria in totum viscus disse-
 minata: quae tamen & alium praestant vsum nõ
 mediocrem, cuius paulo antè meminimus. Nam
 ad succos, qui ex hepate ad splenem feruntur, con-
 ficiendos conferre ipsas diximus. Quin & carnem
 † In vetu. visceris, haec semper conseruant, † quemadmodum
 additur & pulmonis. Si enim rectè demonstratum est in
 μαννυ. i. ijs quae de facultatibus naturalibus praecipimus,
 raram. omnia quae nutriuntur ad seipsa trahere ex pro-
 ximis vasis alimentum: ex arterijs quidem consen-
 tiens est tenuius attrahi: ex venis autem crassius.
 Nam & tunica arteriarum quàm venarum est
 densior: & sanguis, qui in ipsis cõtinetur, est sub-
 tiliior & vaporosior. Ex eiusmodi autem praesti-
 tit laxam carnem nutriri: quemadmodum cras-
 siori densam. At qui sanguis adeò tenuis in ar-
 terijs huius visceris est, generationem habet ex
 crasso illo & melancholico excremento. Quo fit, vt
 & caro splenis quauis laxa sit, à pulmonis ta-
 men carne magno interuallo relinquatur: laxissi-
 ma enim est ea, atque leuissima, & paulo minus
 alba; vtpote ex spuma quadam velut coagulata.
 nutritur enim ex sanguine purissimo, flauo sub-
 tili, & spirituofo. Has omnes prerogatiuas habet
 is sanguis, qui à corde mittitur ad pulmonem: sed
 de illius quidem visceris natura seorsum tracta-
 bimus. Splenis verò corpus cum tantò rarius hepa-
 te sit, quantò est crassius pulmone, meritò ex te-
 nuiore parte sanguine nutritur. Qui nanque at-
 trahitur

trahitur ad splenem, crassior est eo, qui est in hepate: at quia elaboratus ab arterijs, quæ illic sunt, atque adeò venis multò densiorem tunicam habentibus, quàm quæ sunt in hepate, non affatim, neque crassus, carni splenis, sed subtilis, & paulatim mittitur. Ob id caro quidem huius visceris rarior est & leuior, quàm hepatis, non tamen rubicundior sanguis, aut flauior: melancholicus enim erat humor quem purgavit, eoq; elaborato nutritus est. Hepar verò benigno simul & crasso nutritur, tum propter subtilitatem tunice venarum, quæ sunt in hepate, tum propter magnitudinem foraminum. Ut autem summatim perstringam, nutritio horum trium viscerum sic habet. Hepar quidem ex rubicundo & crasso sanguine: splen autem ex subtili sed nigro: pulmo ex elaborato ad vnguem flauo, subtili, spirituoso, ac puro, sumit alimentum. iam verò carnis eorum species ad portionem nutrientis succi se habent. Quin potius quòd eiusmodi eas esse oportuit, familiare ipsis natura etiam alimentum parauit. Hæ igitur sunt due utilitates quas diximus, cur multas arterias in liene natura produxerit. Est & alia quedam præter hæc, secundum propriam ipsarum actionem & utilitatem. Monstratum enim est quòd motus ipsarum, seruandi potissimum cuiusque partis caloris insiti gratia extitit. Refrigerans quidem dilatatione, attrahendo scilicet frigidam qualitatem: purgans autem ex ipsis

compressione, excrementa fuliginosa. Cuiusmodi cum in splene plurimum futurum esset, propter prauitatem & crassitiem succorum, qui in ipso elaborantur: ratio fuit arterias multas, & magnas ipsi tribuere. ut enim pulmo refrigeratione vehementi, ita splen purgatione insigni indiget: hepar verò neque tali egens purgatione (habet enim alias tres maximas) neque refrigerio magno, ut cor (propter quod ipse pulmo factus est) iure optimo paruis indiguit arterijs. Ob eas certè causas rarum, & leue, & arteriosum est lienis corpus.

Forma & situs splenis.

CAP. XVI.

Conuersa autem sunt eius sima ad hepar & ventriculum: gibba videlicet simis opponuntur. Et sima quidem arteriarum & venarum immisiones continent, & quæ ad omentum pertingit insertionem. Gibbis autè, quod ad nothas costas & ilia secedant, nullum vas inseritur: sed quedam fibrosa ligamenta, ibi colligant ipsa adiacentibus, quæ neque magnitudinem, neque multitudinem æqualem habent in omnibus animalibus: sed & secundum speciem in ipsis est quedam differentia, quæ in quoque animali pariter inuenitur. Neque enim alterius cuiusdam gratia extiterunt, quàm, ut dictum est, colligandi. Vnde plura vel pauciora, fortiora, imbecilliora, & † localis sibi ipsis mutuo oppositis extiterunt, non splenis solum sed hepatis quoque vincula. Tunica

verò,

*In vetus.
κατ' ἀλ-
λοῦ ἐν ἀλ-
λοῖς.
i. alio in
aliis loco
&c.

verò, quæ ipsum ambit, nõ modò est vinculũ, sed etiam tunica (vt & nominatur) tegēs & vesties omni ex parte ipsum viscus.* Diximus nihilominus & vetriculi tegmen omniũ aliorum crassissimum esse oportere]. Principiũ autẽ generationis huic etiã est ex peritoneo, vt prius comprehensum est. Quæ igitur particule ad ventriculum, hepar, omentum, & splenem pertinent, ad eum quem iam diximus modum exornate fuerunt.

*Hæc clausulã interpretis in prioribus impressionibus nõ habet, In grecis autem ponitur post eam quæ mox insequitur.

Intestinatorum conformatio, vtilitas & positio.

G A P. X V I I.

DEinceps verò erit de intestinis dicendum. Siquidem coquitur adhuc alimentum & in ipso per intestina transitu, vt in venis etiam omnibus sanguis: cum tamen neque intestinorum quoduis coquendi alimenti, neque venæ sanguinis gignendi gratia extiterint: sed, vt antea dictum est, natura aliàs quidem organis quoque in melius abutitur, aliàs autem id necessario sequitur omnia, quæ alicuius gratia extiterunt. Quemadmodũ igitur venis (cum eas distributionis instrumenta fecisset) facultatẽ sanguinis generatricem indidit, ne dũ per eas fertur, tẽpus ipsi alimento frustra periret: ad eundẽ modum & intestinis distributionis in venas gratia institutis facultas quadam cœcoclix ciberũ inest. Quod fieri omnino non poterat (vt in cõmentarijs, quos de facultatibus naturalibus conscripsimus, demonstratum est) quin singulæ animalis particule

virt

virtutem quandam haberent alteratricem. Iam
 verò intestinorū substantia haud multum à ven-
 triculo est diuersa: quo fit, vt si facultatem alte-
 ratricem ipsis quoq; inditam fuisse oportuit ipsi
 ventriculo adsimilē, in his quoq; cibū cōcoqui ne-
 cessariò consequatur. Nam vt in hepate est velut
 officina sanguinis gignendi: ita in ventriculo con-
 coctionis. Quòd autem neq; superfluorū prorsum
 delationis, neq; cōcoctionis gratia, sed vt id omne,
 quod in vetriculo in chylū est mutatū, adsumatur
 in venas constructa fuerūt intestina, hinc discas
 licet. Primò quidem, quòd in nullo animali ven-
 triculus sua structura ijs instrumentis sit conti-
 guus, quibus superflua deijciuntur. Quāuis non
 esset impossibile mox ad vocatam sedem, extre-
 mitatem ventriculi inferiorem protendi. Secundo
 autem, quòd quamplurima intestinorum inuolu-
 cra in plurimis animalibus fuerunt. Tertio, quòd
 non ante emittatur è ventriculo cibus, quā per-
 fectè sit concoctus. hoc enim demonstratum etiam
 est. Quòd autem animalium ventriculi sedi mi-
 nimè cohaerint, satis magno indicio est, aliud esse
 oportere coquēdi alimenti instrumentū, aliud di-
 stribuendi. Nam si idem esset, periculum vtique
 esset, ne identidem venae crudum atque incoctum
 adsumerent alimentum, quod tamen nequaquam
 accidere oportebat. Satis igitur constat aliam
 quidem concoctionis, aliam autem distributio-
 nis oportuisse esse particulam. Quòd verò ipsa

non extendatur simplex vsq; ad anum, sed quàm plurimis conuersionibus orbiculatis in medio intercipiatur (cùm constet id, ne alimentum ex animali ocyus elabatur, factum fuisse) ijs quæ haud ita pridem diximus, consonat. Quandoquidem si secundus quispiam ventriculus priorẽ exciperet, essetq; vt ille coctionis instrumentũ, eo casu secundus hic promptuariũ distributionis: nequaquam breui tempore quamplurimum, & per plurimas venas alimentum hepar adsumeret. Iam verò intestinorum circumuolutiones cùm innumerabilem quandam venarum multitudinem ex hepate sibiipsis habeant insertam, omnem in ventriculo coctum succum sursum mittunt. Tunc autem paucis orificijs venarum paucum cibi in chylum versi assidue applicatum, tardam & diuturnam faceret distributionem. Etenim oportet ora vasorum contingere elaboratum ac coctum succum. Si verò magno priori ventriculo secundus suppositus esset, paruam vtique partem eius ventriculi tangeret cibus, eam duntaxat, quam ipse contingeret. Plurima verò alimenti pars, quæ vtique in profundo esset, apprehensiones venarũ effugeret. Nunc autẽ angustia trãsitus in paruas particulas alimentũ cõminuens, cogit vt id prope modum totum contingat tunicam intestinorum (ad quam venæ ἀναστομύζονται, hoc est oscillis hiant) ob idq; ipsum etiam ora vasorum. Si quid verò alimenti effugerit in transitu per primam circũ-

uolutio

uolutionem, per secundam quidem cōtinget: quōd si hic quoque effugerit, per tertiam, vel quartam, vel quintam, vel quamlibet sequentiū. sunt enim plurimæ. In transitu igitur ad eō angustio, & longo, quam plurimaq; inuolucra habente, omnes partes alimenti coguntur tandem occurrere vasis orificio. Condensatum enim est in orbem omne intestinum, innumerabili quadam multitudine orificiorum intrō peruenientium: à quibus rapitur sursum quod ex pratercunte alimento utile est. Vnde fieri nequit, vt succus vllus nutriendo animali idoneus fallat, atque ex animali elabatur, quando saltem naturaliter corpora se habent. Eorum enim hæc à nobis inſtituitur expositio, non morbidorum, in quibus ordo quidem confunditur, natura autem ars impeditur, adiutoreq; quopiam opus est, qui manum porrigat, & quod angit, educat. Hoc certè, et si non dicatur in vnaquaque vtilitatum quas recensemus: non qui pratermittit, negligentia: sed qui non subintelligit, tarditatis est accusandus. Porro intestinorum inuolucra extitisse probauimus, vt quicquid alimenti concoctum esset, ad vnguem distribueretur, eoq; spectabat, quod à Platone dictum est, ne alimentum celeriter permeans, corpus extemplo in necessitatem adigeret sumendi de integro alimentum, suggerensq; insatiabilem gulositatem, à philosophia ac musis vniuersum mortale genus reuocaret. Quibuscunque

igi

igitur animalium non insunt eiusmodi inuolu-
 cra sed intestinum à ventriculo simplex vsque
 ad anum protensum habent, insatiabilia omnia,
 ac gulosa plantarumq; modo, cibo assiduo adhae-
 rent. Verum de his Aristoteles rectè conscripsit,
 cum alia, tum etiam quòd paulatim à plantis na-
 tura digrediens, aliud alio animal perfectius con-
 didit, quousque ad hominem perueniat omnium
 perfectissimum, de quo nunc nobis propositum est
 dicere. Non igitur de ventriculorum multitudine,
 qui in ruminantibus animalibus cernuntur,
 meum fuerit exequi, & neque de ventriculo singu-
 larum specierum animalis quemadmodum neque
 de alijs nutritorijs instrumentis. Scripsit enim de
 ijs omnibus ingeniosè Aristoteles. Quòd si vite
 breuitas pulcherrimorum congestionem non mo-
 raretur, fortassis aliquando quod in ea specula-
 tione desideratur, exequeremur. Nunc verò satis
 habemus, si solius hominis possimus constructio-
 nem ad vnguem exponere. Rursus igitur oratio-
 nem vnde digressi sumus, reuocemus: denuo lectu-
 ros hoc opus commonescentes, nullam hinc po-
 stulent: audire cuiusquam actionis demonstra-
 tionem, cum eam omnem in libris de facultatibus
 naturalibus sumus complexi, veluti & quòd orifi-
 cia arteriarum ad intestina pertingentia, modi-
 cum quiddà cibi adsument: plurimè autè venæ.
 Id ipsum sanè quòd naturaliter in arterijs san-
 guis contineatur, alio libro seorsum cōscripsimus.

*Omittū-
 tur hic
 quoddā græ-
 ca vt su-
 perflua.

Nunc

Nunc igitur quod reliquum est de intestinorum constructione exequemur. Omnes tum actiones, tum facultates, quas expultrices, ac propultrices nominant, transversorum villorum motu: ut attractrices, rectorum constare probauimus. Quemadmodum igitur ventriculo utrosque villos sortito duabus opus fuit tunicis contrario inter se modo habentibus, ita et intestinum quodque unam speciem motus cum habeat propultricem: unam pariter tunice speciem, in transversos et rotundos villos dissoluendam obtinuit. Quid tandem tunice binæ extiterunt, siquidem ambæ itidem se habeant? superflua enim videtur esse altera: at non est ita. Nam intestinorum tunica duplex fuit, partim ut facultas ipsorum expultrix esset valentior, partim ut ipsa instrumenta ab iniurijs omnibus essent tutiora. Ut enim in ventriculo manere diutius cibaria, ut exacte coquerentur: ita hic non manere, è re magis fuit. Nam dum per viam longam ac strictam feruntur, perfecta simul ac celer fit ad iecur distributio. Quod autem ad securitatem summam, et patiedi difficultatem, non paruum intestinis momentum duæ tunice conferant, indicant vel maximè morbi dysenterici. Multos sanè ac sepe vidimus, quibus cum morbis grauibus atque diuturnis essent confluctati, maxima intestinorum pars putredine erat consumpta, adeo ut compluribus locis tunica omnis interior esset exesa. Attamè vixerunt ij, et superstites fuerunt: quod

quod non fecissent, nisi secunda quaedam alia extrinsecus corruptæ tunicae accessisset. Nonnullis verò intestinorum quidam villi recti secundum longitudinem obtenduntur ad transuersorum tutelam. ob idq; animalibus tenues habentibus intestinorum tunicas, aut actiones vehementiores, potissimum hoc inest. Periculum enim erat, ne transuersi villi à sese mutuo auellerentur, nisi extrinsecus à rectis, velut vinculo quodam fuissent deuincti. Quo fit, vt in recto intestino complures eiusmodi fuerint: quòd multis & duris alimenti sicci illic congesti excrementis, eius intestini tunicas † adprimi validè oportuit. Extrinsecus igitur ^{† περιελά-} transuersis, ceu ligamentum, villi quidam ^{λεδάου.} recti iniectioni sunt. In pluribus verò animalibus ^{id est, circum-} totum eorum validis vinculis secundum longitudinem ^{cumeur di-} supernè deorsum vtrinque porrectis constrictum est. Porro quòd & peritonæum ipsum rursus hanc secundam vestit tunicam, colligatq; intestina omnia, tum quæ ad spinam sunt corporibus, tum alijs supra comprehensum est. Nam vt semel dicam, nullum est sub septo transuerso instrumentum, quod non operiatur aliqua tunica initium generationis à peritonæo sumente. Verùm de intestinis quidem tenuibus hæc sufficiant.

Data de tenuibus intestinis notitia, nunc de crassis agit.

CAP. XVIII.

DE crassis autem sic habet. Quemadmodum
intestinum tenue distributioni destinatum

est eiusq; gratia extitit (quanuis etiam concoquat
 alimentum, ac propellat) ita & crassum intesti-
 num non repentine excretionis causa compara-
 tum est: quanquam in multis animalibus voraci-
 bus, quibus rectum hoc intestinum inest, videre
 licet inferiore ipsius parte, nihil latitudine à sese
 discrepare. Veruntamen hæc assidue vt pascun-
 tur, sic egerunt assidue, quorum vita ab omni
musa ac philosophia (vt Plato dicebat) re vera
est aliena. Que verò perfectissima sunt animalia
 ac præstantiora, vt non comedunt semper, ita nec
 egerunt. Iam verò demonstratum à nobis est ipsa
 intestinorum inuolucra in causa esse, cur externo
 alimento assidue nobis minimè opus sit. Quod
 autem subinde non egeramus, sed longo interual-
 lo, in causa fuit crassi intestini latitudo, ceu se-
cundus quidam venter ipsis subiecti, quo modo
 vesica vrinis. Nam ne egerent assidue, nè ue-
 meierent animalia, humidis quidem excrementis
 vesica subiacent: siccis autem intestinum, quod
 crassum appellamus. † Quod utique & inferio-
 rem ventrem quidam nominant: p. incipium au-
 tem eius est cæcum intestinum. Vbi enim tenue
 intestinum desinit, illinc ad dextram quidem, cæ-
 cum: ad sinistram autem colon emergit per dex-
 tra prius ilia sursum ductum. Porro cæcū pror-
 sus velut venter quidam est crassus excrementis
 recipiendis adpositus, cui ad portionem colon re-
 spōdet. Atq; plurimis sanè auibus, propter actio-
 nis rō

† In Aldi-
 no exemp.
 græca de-
 cît hæc sen-
 tētia, Ger-
 mani mo-
 re suo sup-
 plenere. In
 vetusto. sic
 legitur.
 ὁ δὲ νεῖ-
 λίαν ὄνο-
 μάσκει τὴ
 νει. ἀρχὴ
 αὐτῆ τὸ
 τυφλὸν ἐν
 τῶν &c.

nis robur, cecum intestinum est duplex. Nam si quid in transitu per tenue intestinum distributionem fefellerit, id omne diuturna in caeco mora plane exugitur. Porro a uibus fere omnibus actiones ventriculi atque intestinorum robustas habentibus excrementorum receptacula bina extiterunt, nequid, cum alimentum celeriter feratur, non exhaustum praetermittatur: & ut egestio repente ac semel, * non continue & paulatim fiat. Verum in hominibus ac pedestribus animalibus omnibus unicum cecum intestinum natura molita, in dextris ilibus ipsum constituit, quod locum ibi idoneum haberet vacuum, rene dextro altius appenso: cuius causam in sequentibus explicabimus.

* Negatio hæc, sicuti etiam coniunctio & in impressis quidem graecis non leguntur, verum ex vetust. quibus meliores sunt eas habent.

De musculis intestinorum. CAP. XIX.

Haec igitur omnia miro artificio natura comparauit. Quibus adhuc accedit, quod musculi utrisque superfluum effluuijs incumbunt, instar claustrum cuiusdam, ne continenter excerantur: ne uel intempestiue. Si quidem vesica cololum, quod uocamus, musculosum est, recti uero intestini ora inferior a musculis in orbem circumfusis comprimuntur, id est constringitur. Quapropter nomen ei *σφιγντήρα* [id est, compressorem] puto quosdam imposuisse. Nam musculi omnes cum sint motus uoluntarij instrumenta non sinunt excrementa foras ferri: antequam ratio iusserit. Idque unicum duntaxat animalis facultatis instrumentum tanto ac eiusmodi natura

lium instrumentorum exitui incubat in utroque
 excrementorum effluvio. Porro quibus aut resolu-
 ti hi muscoli fuerint, aut quoquo modo aliqui
 vitiiati: inuitis ipsius effluentia superflua, satis indi-
 cant quam turpis atque inepta nobis vita fuisset,
 nisi principio natura melius quidpiam prospexis-
 set. Verum hac certe mirifice ad ea comparata
 fuerunt: praterea summa ratione ac solertia mo-
 dum instituit, quo modo omnia, quae ad ventri-
 culum atque intestina pertinent, non solum alijs
 partibus corporis nutriendis subseruirent, sed et
 ipsa nutrentur. Primum namque toti mesenterio
 venas effecit proprias intestinis nutriendis ipsi
 dicatas, haudquaquam ad hepar traicientes.
 Verum ut et Herophilus dicebat, in glandulosa
 quaedam corpora desinunt haec venae: cum caeterae
 omnes sursum ad portas referantur. Deinde eius-
 dem usus potissimum gratia in omento quoque
 quamplurima numero vasa construxit, quo om-
 nia propinqua nutrentur. Porro utrunque hoc
 commentum naturae ipsi subsidio est ad perfectam
 intestinorum, et ventriculi nutritionem. Erant
 sane et alia duo nutritionis eorum auxilia: vnum
 quidem in ipsa cibi concoctione, de quo antea su-
 mus locuti: alterum, cum per longiores inediae in-
 ferne partes attrahunt quiddam etiam ex ipso
 hepate, iam distributione ad hepar, et distribu-
 rum ipsorum exacta elaboratione ac separatione
 absolutis: eo enim casu instrumenta esurientia
 attrahere

attrahere sanguinem benignum possunt. Admirantur tamen nonnulli, si per quas venas prius distributio ad hepar facta est, per easdem rursus aliquando sanguis benignus recurrat, cum aliorum naturæ operum ignari, tum verò roboris in attrahendo instrumentorum nutritione egentium, de quo in alijs demonstratum est.

De mesenterio.

CAP. XX.

Quod verò reliquum adhuc est propositarum nunc particularum expositionis, opus atque artificium naturæ iam persequamur. Nam quamplurima venarum oscilla ad quodq; intestinum penetrare ostendimus, velut arboris cuiusdam radicum extremas ac tenues extremitates. Colligens verò natura, ut in arboribus exiguas illas radices, in crassiores: ita in animalibus vasa minora in maiora, & ea rursus in alia maiora: idq; semper agens vsq; ad hepar, in vnâ omnia venam coëgit quæ ad portas sita est. A qua etiam, vena quæ tum ad ventriculum, tum ad splenem fertur, enascitur. Atq; etiam arterias omnes in vnâ magnam dorso incumbentem pari modo contraxit. Nam cum longum esset inter principium & finem omnium vasorum interstitium, non erat tutum sine presidio vasa tenuia deducere. Quæ enim sursum ad portas hepatis feruntur, velut penderent, nisi fulcimento quodam stabilirentur: nec presidium ipsis aliud erat in ipso itinere, in quo velut sede

firmarentur, vel intersepirentur ac fulcirentur. Quo pacto igitur securitati horum prospexit natura, vt ne salienti, aut impingenti, aut pulsato vehementer extrorsum animali, vasa ipsa collidantur alicubi, vel perumpantur, aut omnino adficiantur? *A* tunica colligante ac vestiente intestina (quam à peritoneo oriri diximus) tunicam ipsi peritoneo similem cum produxisset, ea vasa singula induit. In spatijs verò inter vasa inuicibus, hanc tunicam sibi ipsi adplicans, ac duplicem efficiens, minus quidem patibilem, ac vasis ipsis instar vinculi ac munimenti validi constituit: plurimis verò eorum, quæ admodum sublimia atq; erecta ad hepar porrigebantur, qua mutuo coeunt, hanc ipsorum partem iniurijs magis obnoxiam cum exploratum haberet, corpus quoddam carneum inseruit, quas glandulas appellamus, quæ utiq; velut cunei quidam vasorum diuisionibus incubantes, fulcimentum ipsis tutum suggerunt, vt à nullo violento casu adficiantur. Iam verò oratione mesenterium sumus executi. Considerare autem deinceps oportet, in quem demum locum præliterat naturam ducere venam hepatis illam magnam, quæ omnes mesaræi venas excipit. Sed quia hic liber magnitudinem iustam iam est adeptus, tum hoc, tum alia quæ ad nutritoria instrumenta pertinent, libro sequente pertractabo.